

TÜRKİYE TURİZMİNDE KORUMA - KULLANMA DENGESİNİ OLUŞTURMANIN ZAMANI GELMEDİ Mİ?

Nazmi KOZAK

Onbinlerce yıllık insanlık tarihi içinde kara bir leke olmaya mı gidiyor 20 . yüzyıl?.. Bilim çağı, teknoloji çağı, uygarlık çağı, özgürlük çağı olan yüzyılımız; bu sıfatlarına "Ekolojik dengeyi bozan çağ" olmayı da mı ekliyor?.. 20. yüzyılın insanlık tarihine olan katkısını elbette gelecekte tarihçiler belirleyecektir. Ancak yine de günümüzde bu "katkı" nın izlerini görmemek, hissetmemek olası mı?..

Doğa kirleniyor; ekolojik denge bozuluyor; ve bu bozulmayla koşut bir çevreci kitlelerin tepkisi oluşuyor ve hızlı bir artış gösteriyor. Kirlenme en çok sanayileşmiş ülkelerde yoğun olarak yaşandığından, çevreci gruplar daha çok bu ülkelerde yoğunlaşıyor. Ayrıca, çevreci olmanın bilinç düzeyi ile de yakın ilgisi var. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde tam anlamıyla çevre sorununun henüz oluşmamış olması ve bilinç eksikliği, radikal çevrecilerin geniş gruplar oluşturmasını

engelliyor. Bu ülkeler şu anda çevreyi kirliletmekle ve ekolojik dengeyi bozmakla meşguller !, birkaç yıl sonra kuraklıklar başlayınca, bu ülkelerde de geniş halk kitleleri bilinçlenerek ve yönetimler bu konularda ciddi adımlar atmak zorunda kalacaklar. Elbette ki o zaman, büyük olasılıkla çok geç kalınmış ve kirlenmenin temizlenmesi, eski durumuna kavuşturulması için harcanan para toplamı, bugün ekolojik dengeyi bozma uğruna kazanılanın çok üzerinde olacaktır.

Bu yazıda, konumuzu oluşturan turizm sektörünün çevre ile olan ilişkisine değineceğiz. Bilindiği gibi turizm, çevreyi arz potansiyeli olarak kullanır; hem de yoğun olarak; herşey çevredir turizmde; kültürel çevre, tarihsel çevre, doğal çevre...

Turizmin çevre ile olan bu ayrılmazlığı, çevrenin her an bozulmasına, yok edilmesine yol açabilmektedir. Bundan dolayı turizmde çevre planı çok önem gören bir konudur; aynı zamanda uygulamada da aynı özenin verilmesi gerekmektedir. Turizm master planlarında koruma - kullanma dengesi, yeterince gözetilmez ise, bundan en büyük zararı çevre görür.

Turizm endüstrisi bu dengeyi kendisi titizlikle korumak zorundadır; geleceği buna bağlıdır çünkü. Bu dengenin kurulduğu öyle çok örnek vardır ki dünyada; örneğin, dünya genelinde dört milyon mil karelik alan turizmin koruması altındadır. Buralarda doğal ve kültürel çevre ile turizm içiçedir; birbirlerini tamamlamaktadırlar. Turizmciler, yörelerin en radikal çevreci grubudur buralarda...

Gelişmekte bir ülke olan Türkiye, gelecekte turizmden çok şeyler beklemektedir; bazıları turizmi sanayileşmeye alternatif olarak bile görmektedirler. Son yıllarda kaynakların yoğunlaştığı alanlardan biridir turizm. Hemen her sermaye sahibi olanın ya da olmayanın yatırım yaptığı ya da yatırıma giriştiği bir sektör turizm Türkiye'de. Kısaca, turizm "moda sektör" Türkiye'de...

Önceleri "yatağımız az" dendi; önümüzdeki bir iki yılda bu sorun çözümlenecek. Şimdilerde "personelimiz yetersiz" deniliyor; onun da pek uzun sayılamayacak bir zaman diliminde çözüme ulaşacağını sanıyoruz. Turistik talep açısından da yüzdesel olarak azımsanmayacak bir artış var; kazanılan dövizde de...

Özellikle 1982 yılından itibaren büyük ivme kazanan turizm teşvikleri, yatak sayısının artırılması için konaklama yatırımları üzerine yoğunlaştırıldı. Günümüzde, teşviklerde yapılan küçük azaltmalara koşut bir azalma var, ama yine de hızlı bir yapılaşma görülmekte.

Her şey yatak sayısının artırılması için seferber edildi; ormanlar, kamu arazileri, koylar, adalar, akarsu ve göl kıyıları... turizme açıldı. Buraya kadar her şey güzel, ancak bir şey unutuldu; acaba yapılan bu yataklarda yata-

çak yabancı turistler, Türkiye'yi niçin tercih ediyordu, geldiklerinde ne bekliyorlardı, hangi aktivitelere katılıyorlardı? Yoksa, bu insanlar "biz yalnızca temiz yatak isteriz; temiz deniz, yemyeşil orman, temiz hava, iyi korunmuş tarihsel öneme sahip alanlar... filan istemiyoruz"mu diyorlardı?

TABLO I

Turizm Eğitim Anketi (1973) Sonuçlarına
Göre Yabancıların Türkiye'yi Tercih Nedenleri
(%)

Deniz	41.1
Doğal Güzellikler	54.5
Tarihi Değerler	64.4
Folklor	20.1
Şark Güzelliği	58.1
İklim	45.1
Fiyat	47.2
Diğer	14.5

KAYNAK: Turizm Eğilim Anketi 1973

Her devlet alacağı kararların doğruluk derecesini yükseltmek ve rasyonelliğini artırmak için bazı istatistiksel çalışmalardan yararlanır. Bu amaçla kurumlar oluşturur. Bu kurumların görevi, karar alıcılara kolaylık sağlayacak veri tabanını oluşturmaktadır. Bizim ülkemizde istatistiksel veri tabanını oluşturan çalışmaları, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) yapar. Devlet İstatistik Enstitüsü, diğer alanlarda olduğu gibi, turizm sektörünü ilgilendiren konularda da araştırmalar yapar. Örneğin DİE, her yıl gümrük kapılarında giriş yapanları sayar ve bunların sosyo - ekonomik ve demografik bazı özelliklerini derler ve yayınlar.

Turizmle ilgili İstatistiksel araştırmaları yapan tek kurum DİE değildir Türkiye'de. Turizm Bakanlığı'nın konuyla ilgili birimleri de bu konuda çalışmalar yapar. Çeşitli yıllarda yapılmış yabancı ziyaretçi anketlerince ek olarak, 1980 yılından itibaren konaklama istatistikleri ve turizm istatistikleri Turizm Bakanlığı tarafından yapılmakta ve yayınlanmaktadır.

Eğer bu çalışmalara bakılırsa yabancıların Türkiye'yi niçin tercih ettikleri görülebilir.

1973 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın yabancı ziyaretçiler üzerinde gerçekleştirdiği ankette (*) turistlere niçin Türkiye'yi tercih ettikleri sorulmuş ve

(*) Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Turist Eğilim Anketi 1973

şekil I'deki sonuçlar elde edilmiştir. Şekilden de görülebildiği gibi, tercihlerin başında doğal güzellikler, deniz, şark güzelliği ve folklor gelmektedir.

1986 yılında DİE ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ortaklaşa gerçekleştirdiği yabancı ziyaretçi anketinde (*) yabancıların Türkiye'yi ziyaret amaçları ve katıldıkları aktiviteler belirlenmiş (şekil II).

13 yıl arayla yapılmış bu iki anketin sonuçları; yabancıların Türkiye'yi ziyaret amaçlarını tatil, kültür turu, ziyaret... olmak üzere sıralarken; yabancıların katıldıkları aktivitelerin hemen tümünün çevre ile ilgili olduğunu göstermektedir.

...acaba yapılan bu yataklarda yatacak yabancı turistler, Türkiye'yi niçin tercih ediyordu, geldiklerinde ne bekliyorlardı, hangi aktivitelere katılıyorlardı? Yoksa, bu insanlar "biz yalnızca temiz yatak isteriz; temiz deniz, yemyeşil orman, temiz hava, iyi korunmuş tarihsel öneme sahip alanlar... filan istemiyoruz"mu diyorlardı?

Devletin istatistik derleyen kurumları, İstatistiki veri tabanını oluşturarak karar alıcıların yararlanmasına sunmaktadır. Turist; "Ben Türkiye'ye tertemiz havası, kirlenmemiş kıyısı, denizi, ormanları, pırıl pırıl koyuları, iyi korunmuş tarihsel kalıtları için geliyorum" diyor. Devletin istatistik derleyicileri bu sonucu somut bir şekilde ortaya koyuyorlar. Karar alıcılar bu sonuçlara karşılık ne yapıyorlar? Ormanları, koyuları, kıyıları, SİT alanlarını turizme açıyor; hem de 49 yıllığına gibi uzun sürelerle kiralanacak.

Karar alıcılara sorarsanız; onların suçu yoktur; onlar planlarını yapmışlardır, ama uygulamada sapmalar olmuştur, bu onları ilgilendirmez; hem dünyanın hangi ülkesinde planlara tam uyuluyor ki!..

Bunlar olurken, olan çevreye oluyor; onarılması olanaksız tahribatlar yapılıyor. Özel sektörün gerçekleştiremediği büyük yatırımları yaparak, devlet de boş durmuyor; özel sektörün ulaşamadığı alanlara termik santraller yapıyor. Bu arada da söz veriyor; dumanını yeşile boyayacağım diye!.. Karşı çıkanlara hemen yanıtı

(*) DİE, Çıkış Yapan Yabancı Ziyaretçiler Anketi 1986, Yayın No. 1285, Ankara, 1988

TABLO II

Türkiye'ye Gelen Yabancıların Geliş Amaçları ve Katıldıkları Aktivitelere Göre Dağılımı (%)

	Tatil	Kültür Turu	İş, toplantı Konferans	Akraba ve Arkadaş	Dini	Sağlık Kaplıca
Çevre turu	83,9	79,7	57,9	74,3	54,7	47,5
Alış - Veriş	78,8	76,1	64,2	80,9	60,6	32,4
Kültürel olaylar	24,3	40,1	16,9	35,5	21,2	8,3
Gece Eglencesi	25,1	31,1	30,5	29,1	12,7	17,4
Deniz Banyosu	50,0	32,9	11,0	30,8	27,2	44,6
Su Kayağı	2,5	1,3	0,8	2,7	2,6	6,3
Yelken Turu	13,3	4,4	3,9	5,0	11,9	6,4
Sualtı sporu	3,4	1,0	1,0	1,7	2,6	2,2
Balık avı	2,9	0,9	1,4	2,6	6,7	—
Kış sporları	0,5	0,2	0,5	0,6	—	—
Dağcılık	1,4	1,8	0,7	0,9	—	4,2
Avcılık	0,3	0,4	0,4	0,2	—	—
Diğer spor aktiviteleri	3,4	1,7	1,4	1,3	2,6	—
Özel ilgi Turları	4,2	4,5	2,7	3,8	16,3	10,5

KAYNAK: DİE Çıkış Yapan Yabancı Ziyaretçi Anketi, 1986,

yapıştırıyor; ulusal gelirimiz artacak bu santral sayesinde diye; sanki santral doğaya zarar vermeyecek değin uzağa yapılıncı ulusal gelir azalacakmış gibi !..

Yukarıda 20. yüzyılın insanlık tarihi içindeki yerinden söz etmiştik; sanırız bu durum Türkiye içinde geçerli; acaba 1980'lerin Anadolu tarihi içindeki yeri ne olacaktır?Uygarlıkların beşiği Anadolu'nun sonuncusu Türkiye Cumhuriyeti... Her kurulan uygarlığın kendisinden bir şeyler kattığı; insanlık tarihinin bilim, sanat, kültür tarihine katkısı yadsınamaz bir bölge Anadolu. Bu açıdan baktığımızda Türkiye'nin doğal ve kültürel çevreyi koruma yönünden büyük sorumluluğu ortaya çıkıyor.

Acaba hiç akıllara geliyor mu; yılda ortalama 3 milyar dolar kazanmak için neler yitirdiğimiz ve bunların parasal değeri?.. Onbinlerce yılda oluşan güzellikleri bir anda yok etme hakkını ve sayısız uygarlığın kalıtlarını yok ya da tahrik etmenin o insanlara hakaret anlamını taşıdığını algılayabiliyor muyuz ?...

Kimse Türkiye'de turizm gelişmesin demiyor, gelişsin, hem de olabildiğince. Ama, turizm adı altında turizmle ilgisi olmayan yatırımlarla doğal ve kültürel çevreyi kirlenmek kimsenin hakkı değildir. Unutulmalıdır ki, bu tür turizme de ters düşen yatırımlar, başta Türkiye turizmine büyük darbeler vuracaktır, zaten vurmaya başladı bile...